

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
 Донецький національний медичний університет ім. М. Горького

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
 Перший проректор ДонНМУ
 Проф. О.М.Талалаєнко

_____
 “   ”
 _____

РОБОЧА ПРОГРАМА
пропедевтика внутрішньої медицини

Для спеціальності 7.110106 «Стоматологія»

Факультет – стоматологічний

Кафедра – пропедевтики внутрішньої медицини та внутрішньої медицини стоматологічного факультету

Нормативні дані:

Форма навчання	Курс	Семестр	Кількість годин				
			кредитів	Всього годин	аудиторних		СРС
					лекцій	практичних	
Денна	II	III	1,5	45	6	24	15

Робочу програму склали: проф. Ігнатенко Г.А., доц. Такташов Г.С.

Програму обговорено на засіданні кафедри “   ” _____ 2010 р.

Протокол №

Завідувач кафедри

член-кор.АМНУ, проф. Ігнатенко Г.А.

Програму ухвалено на засіданні циклової методичної комісії

“   ” _____ 2010 р., протокол №

Голова циклової методичної комісії з терапії

д.м.н., проф. Губергріц Н.Б.

Програму розроблено на підставі типової програми для студентів 2-5 курсів стоматологічних факультетів вищих медичних закладів освіти III-IV рівнів акредитації для навчання за модульнорейтиговою системою “Пропедевтика внутрішньої медицини, внутрішня медицина, медицина надзвичайних ситуацій, екстрена та невідкладна медична допомога”, Полтава, 2010, затвердженої головним управлінням освіти, науки та інформаційно-аналітичного забезпечення МОЗ України від 2010р.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма з пропедевтики внутрішньої медицини для вищих медичних закладів освіти України III—IV рівнів акредитації складена для спеціальностей 7.110106 «Стоматологія» напряму підготовки "Медицина" відповідно до освітньо-кваліфікаційних характеристик (ОКХ) та освітньо-професійних програм підготовки фахівців, затверджених МОН та МОЗ України № 929 від 07.12.2009р.

Відповідно до навчального плану, вивчення навчальної дисципліни „пропедевтика внутрішньої медицини” здійснюється в III семестрі, коли студентом набуті відповідні знання з основних базових дисциплін: медичної біології, медичної та біологічної фізики, анатомії людини, фізіології, біоорганічної та біологічної хімії з якими інтегрується програма пропедевтики внутрішньої медицини. У свою чергу, пропедевтика внутрішньої медицини формує засади подальшого вивчення студентом клінічних дисциплін - внутрішньої медицини та навчити студентів сприймати організм людини як єдине ціле, висвітлити взаємозв'язок патології ротової порожнини та внутрішніх органів, виробити навички швидкого обстеження і надання невідкладної допомоги хворим на догоспітальному етапі та в надзвичайних ситуаціях. Організація навчального процесу здійснюється за кредитно-модульною системою відповідно до вимог Болонської декларації.

Згідно з навчальним планом підготовки фахівців, на вивчення навчальної дисципліни „пропедевтика внутрішньої медицини” виділено 1,5 кредитів (45 годин), 30 годин з яких складає аудиторна підготовка (у вигляді лекцій - 6 годин та практичних занять - 24 годин) і 15 годин - самостійна робота студентів. Програма дисципліни структурована на 1 модуль, до складу яких входять змістові модулі. Обсяг навчального навантаження студентів описаний у кредитах ESTC - залікових кредитах, які зараховуються студентам при успішному засвоєнні ними відповідного модулю (залікового кредиту).

Програма навчальної дисципліни "пропедевтика внутрішньої медицини" представлена модулем "Методи обстеження та основні симптоми і синдроми при захворюваннях внутрішніх органів в клініці внутрішніх хвороб".

Модуль 1. Методи обстеження та основні симптоми і синдроми при захворюваннях внутрішніх органів в клініці внутрішніх хвороб. Змістові модулі:

1. Введення в клініку внутрішніх хвороб. Основні правила розпитування та огляду хворого.
2. Методи дослідження та основні симптоми і синдроми при захворюваннях органів дихання.
3. Методи дослідження та основні симптоми і синдроми при патології серцево-судинної системи.
4. Методи дослідження та основні симптоми і синдроми при хворобах органів травлення та сечевиділення.
5. Методи обстеження та інтерпретація лабораторних результатів при патології ендокринної системи, крові, опорно-рухового апарату та алергіях.

Видами навчальної діяльності студента, згідно з Навчальним планом, є лекції, практичні заняття, самостійна робота студентів (СПС). Практичні заняття тривалістю 2 академічні години проходять у терапевтичній клініці та складаються з чотирьох структурних частин: 1) засвоєння теоретичної частини теми, 2) демонстрація викладачем методики дослідження тематичного хворого, 3) робота студентів по відпрацюванню практичних навичок біля ліжка хворого під контролем викладача, 4) вирішення ситуаційних завдань та тест-контроль засвоєння матеріалу. Основне місце при проведенні практичних занять відводиться методам фізикального обстеження безпосередньо біля ліжка хворого. Велика увага приділена особливостям спілкування з хворою людиною та вмінню збирати анамnestичні дані. На підставі опанування клінічних методів обстеження хворого, вміння їх інтерпретувати, оцінювати та аналізувати у студента формується клінічне мислення та навички встановлення синдромного діагнозу. Головним завданням є навчити студентів сприймати організм людини як єдине ціле, висвітлити взаємозв'язок патології ротової порожнини та внутрішніх органів, виробити навички швидкого обстеження і надання невідкладної допомоги хворим на догоспітальному етапі та в надзвичайних ситуаціях. Адже ротова порожнина тісно пов'язана з різними органами і системами. При деяких захворюваннях внутрішніх органів перші симптоми дуже часто виявляються саме на слизовій оболонці ротової порожнини, що спонукає хворого звертатись до лікаря-стоматолога. Крім того, в практиці роботи лікаря-стоматолога можливе виникнення тих чи інших невідкладних станів, обумовлених патологією внутрішніх органів, і тактика, яку обере лікар-стоматолог, може стати вирішальним фактором життя та здоров'я хворого. У лекційному курсі максимально використовуються різноманітні дидактичні засоби - мультимедійні презентації, учбові кінофільми, слайди, магнітофонні записи, демонстрація тематичних хворих.

Самостійна робота студентів посідає у вивченні дисципліни вагомe місце. Окрім традиційної передаудиторної та позааудиторної підготовки студентів з теоретичних питань пропедевтики внутрішньої медицини, вона включає роботу студентів у відділеннях терапевтичного стаціонару, клінічних лабораторіях та відділеннях функціональної діагностики в позааудиторний час, ефективність якої забезпечується викладачами та допоміжним персоналом кафедр пропедевтики внутрішньої медицини. До самостійної роботи включено курацію хворих з написанням історії хвороби.

Поточна навчальна діяльність студента контролюється на практичних заняттях відповідно до конкретних цілей. Оцінювання навчальної діяльності проводиться з двох складових частин заняття: теоретичної і практичної. В залежності від характеру діяльності застосовуються наступні засоби діагностики рівня підготовки студентів: тести (комп'ютерні), можливі ситуаційні завдання, контроль виконання практичних навичок з методів обстеження хворого з подальшою інтерпретацією отриманих даних, аналіз й оцінка результатів інструментальних та лабораторних досліджень.

Підсумковий контроль засвоєння модулів здійснюється по їх завершенню на підсумкових модульних заняттях. Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою та виставляється за системою ESTC та традиційною шкалою, прийнятою в Україні.

Для тих студентів, які хочуть поліпшити успішність з дисципліни за шкалою ESTC, підсумковий контроль засвоєння модуля здійснюється у відповідності до нормативних документів додатково за графіком, затвердженим у навчальному закладі.

МЕТА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення пропедевтики внутрішньої медицини - **кінцеві цілі**, які встановлюються на основі ОПП підготовки лікаря за фахом і є основою для побудови змісту навчальної дисципліни. На підставі кінцевих цілей до кожного змістового модулю сформульовані **конкретні цілі** у вигляді певних умінь (дій), цільових завдань, що забезпечують досягнення кінцевої мети вивчення дисципліни.

Кінцеві цілі пропедевтики внутрішньої медицини:

- проводити опитування і фізикальне обстеження хворих та аналізувати їх результати у клініці внутрішніх хвороб
- визначати провідні симптоми і синдроми в клініці внутрішніх захворювань;
- виявляти та ідентифікувати прояви соматичних захворювань в порожнині рота;
- проводити обстеження хворих функціональними методами;
- аналізувати результати основних лабораторних і інструментальних методів дослідження хворих на соматичні захворювання, що потребують особливої тактики ведення стоматологічного пацієнта;
- виконувати медичні маніпуляції по догляду за хворими;
- ставити попередній синдромний діагноз і надавати долікарську допомогу при основних невідкладних станах в клініці внутрішніх хвороб.

Структурований план з дисципліни „Пропедевтика внутрішньої медицини”

Структура навчальної дисципліни	Кількість годин, з них				Рік навчання	Вид контролю
	Всього годин/ кредитів	Аудиторних		СРС		
		Лекції	Практичні заняття			
Модуль 1 Змістових модулів - 6	45 годин / 1,5 кредити	6	24	15	2	Поточний та підсумковий модульний: - Тест-контроль - Контроль практичних навичок - Аналіз результатів інструментальних досліджень
У тому числі: підсумковий модульний контроль засвоєння двох модулів	6		2	2		Підсумковий модульний (стандартизований)

Структура робочої навчальної програми

Модулі, змістові модулі, теми	Кількість годин (кредитів)			Рік навчання	Вид контролю	
	Всього год/кредит	аудиторних лекцій	практичних			СРС
Всього	45/1,5	6	24	15	2	
Модуль 1. Методи обстеження та основні симптоми і синдроми при захворюваннях внутрішніх органів в клініці внутрішніх хвороб Цілі модуля: 1. Демонструвати володіння морально-деонтологічними принципами медичного фахівця та принципами фахової субординації у клініці. 2. Демонструвати володіння навичками проведення опитування, фізикального й інструментального обстеження хворих та аналізувати їх результати. 3. Демонструвати володіння навичками аналізувати результати основних лабораторних і інструментальних методів дослідження хворих на соматичні захворювання, що потребують особливої тактики ведення стоматологічного пацієнта. 4. Демонструвати володіння навичками визначати провідні синдроми і симптоми у клініці внутрішніх хвороб. 5. Виявляти та ідентифікувати прояви соматичних захворювань в порожнині рота. 6. Виконувати медичні маніпуляції з догляду за хворими. 7. Надавати долікарську допомогу при основних невідкладних станах в клініці внутрішніх хвороб.	45/1,5	6	24	15	2	
Змістові модулі:						
Змістовий модуль 1. Введення в клініку внутрішніх хвороб. Основні правила розпитування та огляду хворого. <i>Конкретні цілі:</i> - Засвоїти основні принципи проведення обстеження хворого за традиціями вітчизняної терапевтичної школи - Методично правильно проводити розпитування та огляд хворих із патологією внутрішніх органів - Тракувати взаємозв'язок скарг хворого та робити попередню оцінку щодо ураженої системи організму - Узагальнювати результати розпиту та огляду хворих та вирізняти на їх підставі основні симптоми і синдроми - Засвоїти загальні принципи догляду за хворими	7		4	3	2	Поточний контроль у вигляді виконання різноманітних завдань – тестів формату А, тестів з конструктивною побудовою відповіді тощо;
1.1 Тема: Роль і місце пропедевтики внутрішньої медицини та догляду за хворими серед клінічних дисциплін. Значення навичок у професійній діяльності лікаря. Організація і зміст догляду за хворими. Пропедевтика внутрішньої медицини як введення в клінічну практику. Основні методи обстеження хворих в клініці внутрішніх хвороб: фізикальні, інструментальні, лабораторні. Основи біобезпеки та біоетики. Правові та медіко-соціальні аспекти регулювання системи охорони здоров'я на засадах біоетики. Державне регулювання біомедичних втручань в організм людини, вакцинапрофілактика. Біоетичні проблеми демографічної кризи та шляхи її вирішення. Питання імунопрофілактики.						

<p>1.2 Тема: Схема історії хвороби. Поняття про методи розпитування, фізичного і допоміжного дослідження хворого. Схема історії хвороби. Медична історія хвороби: основні її розділи та правила складання. Методика розпитування хворого, його діагностичне значення, системність проведення з урахуванням індивідуальних, інтелектуальних та психологічних особливостей хворого. Основні структурні частини анамнезу (паспортна частина, скарги, анамнез захворювання, розпитування по органах та системах, анамнез життя).</p>						
<p>1.3 Тема: Загальний огляд хворого. Методика проведення загального огляду. Визначення загального стану хворого (різновиди загальних станів хворого та їх критерії), оцінка стану його свідомості (типи порушень свідомості), постави, ходи (різновиди постави та ходи при різній патології), положення у ліжку (активне, пасивне, вимушене, їх види). Тілобудова та основні критерії нормальних конституціональних типів. Шкіра, її властивості (колір, еластичність, вологість, температура, елементи висипки, невуси, шрами, рубці) та патологічні зміни; оцінка стану волос та нігтів. Підшкірна клітковина (вгодованість, розподіл, типи ожиріння), стан м'язів та опорно-рухового апарату. Послідовність пальпації лімфатичних вузлів. Діагностичне значення симптомів, отриманих під час загального огляду хворого.</p> <p>Типи лікувальних закладів. Робота приймального і загальноотерапевтичного відділень. Особиста гігієна хворого: догляд за шкірою, ротовою порожниною, очима, вухами, носом, волоссям. Профілактика пролежнів. Зміна білизни. Подача сечоприймача, судна. Поняття про лікувальний режим. Антропометрія. Принципи і методи термометрії. Типи гарячки. Особливості догляду за хворими з гарячкою.</p>						
<p>Змістовий модуль 2. Методи дослідження та основні симптоми і синдроми при захворюваннях органів дихання. <i>Конкретні цілі:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Методично правильно проводити розпитування та фізикальне обстеження пацієнтів із захворюваннями органів дихання - Узагальнювати результати обстеження бронхо-легеневої системи та вирізняти основні симптоми та синдроми її ураження - Виконувати медичні маніпуляції з догляду за хворими та надавати долікарську допомогу при основних невідкладних станах при захворюваннях органів дихання. 	5	1	2	2	2	Поточний контроль у вигляді виконання різноманітних завдань – тестів формату А, тестів з конструктивною побудовою відповіді тощо;
<p>2.1 Тема: Методи дослідження органів дихання. Розпитування. Основні скарги. Кашель: механізми розвитку, характер, значення. Харкотиння: механізми появи, характеристика. Задишка: механізми розвитку, типи, значення. Фізичне дослідження. Огляд. Форма грудної клітки. Частота дихання. Види патологічного дихання. Об'єктивні ознаки задишки. Ядуха. Ціаноз: механізми розвитку, види. Пальпація: властивості грудної клітки, голосове тремтіння. Перкусія. Фізичне обґрунтування. Поняття про ясний, тупий, тимпанічний звуки. Види перкусії: порівняльна і топографічна, посередня і безпосередня. Техніка перкусії. Семіотика патологічних ознак при перкусії легень. Аускультация легень. Фізичне обґрунтування. Техніка аускультативної перкусії. Фізіологічні дихальні шуми: везикулярне і бронхіальне дихання, їх зміни. Додаткові дихальні шуми: хрипи (сухі, вологі), крепітація, шум тертя плеври. Семіотика патологічних ознак при аускультативній перкусії легень. Бронхофонія. Допоміжні методи дослідження легень: аналіз харкотиння, плевральної рідини; спірографія, рентгенографія, комп'ютерна томографія, бронхоскопія. Типові зміни слизової оболонки ротової порожнини при захворюваннях органів дихання. Основні синдроми. Особливості догляду за пульмонологічними хворими. Перша допомога при асфіксії та гострої дихальної недостатності.</p>						

<p>Змістовий модуль 3. Методи дослідження та основні симптоми і синдроми при патології серцево-судинної системи. Конкретні цілі: - проводити розпитування та фізикальне обстеження пацієнтів із захворюваннями серцево-судинної системи - Узагальнювати результати фізикального обстеження серцево-судинної системи та вирізняти основні симптоми її ураження - Аналізувати взаємозв'язки між результатами опитування та фізикальних методів обстеження серцево-судинної системи та ідентифікувати основні синдроми її ураження - Трактувати механізми формування елементів ЕКГ в нормі та ідентифікувати їх в патологічних умовах - Виконувати медичні маніпуляції з догляду за хворими та надавати долікарську допомогу при основних невідкладних станах при патології серцево-судинної системи.</p>	9	1	6	2	2	Поточний контроль у вигляді виконання різноманітних завдань – тестів формату А, тестів з конструктивною побудовою відповіді тощо;
<p>3.1 Тема: Методи дослідження серцево-судинної системи. Розпитування. Основні скарги. Біль у ділянці серця, набряки, задишка, серцебиття. Загальний огляд. Зовнішній вигляд хворого. Ортопное. Ядуха: диференційний діагноз при бронхообструктивному синдромі та ліво-шлуночкової недостатності. Ціаноз: диференційний діагноз серцевого і легеневого. Набряки: механізми розвитку і діагностичне значення; асцит, гідроторакс. Огляд і пальпація серцевої ділянки. Серцевий горб. Верхівковий (серцевий) поштовх: властивості. Перкусія серця: техніка, поняття про відносну та абсолютну тупість серця, їх нормальні межі. Семіотика патологічних ознак при перкусії серця. Фізичні методи дослідження судин. Характеристика пульсу. Методика вимірювання артеріального тиску за Коротковим (згідно з рекомендаціями ВООЗ).</p>						
<p>3.2 Тема: Аускультация серця. Фізичне обґрунтування. Методика аускультации серця. Проекція клапанів серця на грудну клітку. Поняття про тони серця, механізм їх виникнення. Основні властивості тонів серця. Зміни тонів при патології. Ритм галопу. Особливості тонів при порушеннях серцевого ритму (тахікардія, брадикардія, миготлива аритмія). Поняття про шуми серця, механізм їх виникнення, класифікація. Основні властивості шумів серця. Місця аускультации. Відмінності шумів органічних від функціональних, систолічних від діастолічних. Шум тертя перикарда. Семіотика патологічних ознак при аускультации серця. Основні синдроми. Особливості догляду за кардіологічними хворими. Перша допомога при гіпертонічній кризі, раптовій зупинці кровообігу, серцевому нападі, непритомності, колапсі, гострому болю в ділянці серця.</p>						
<p>3.3 Тема: Електрокардіографія. Нормальна електрокардіограма: визначення зубців та інтервалів. Синусові тахікардія і брадикардія. Синусова аритмія. Екстрасистолія. Пароксизмальна тахікардія. Миготлива аритмія. Повна атріовентрикулярна блокада. Значення уширення і збільшення зубця Q та появи QS як ознаки некрозу міокарда. Підйом та зниження інтервалу S-T як ознака ішемії міокарда. Рентгенологічне дослідження серця та судин. Ехокардіографія. Значення лабораторних досліджень - загального клінічного аналізу крові, визначення ферментів, трансамінази, креатинфосфокінази, лактатдегідрогенази, тропоніну у діагностиці уражень серця. Біохімічні та імунологічні дослідження. Значення гострофазових реакцій, титру антистрептолізіну – О, антистрептогіалуронідази, антистрептокінази в діагностиці ревматизму та інших запальних уражень серця. Показники ліпідного обміну: холестерин крові. Спектр ліпопротеїдів. Типові зміни в ротовій порожнині при захворюваннях серцево-судинної системи.</p>						

<p>Змістовий модуль 4. Методи дослідження та основні симптоми і синдроми при хворобах органів травлення та сечевиділення.</p> <p><i>Конкретні цілі:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Методично правильно проводити розпитування та фізикальне обстеження пацієнтів із захворюваннями травної системи - Узагальнювати результати фізикального обстеження органів шлунково-кишкового тракту та вирізняти основні симптоми її ураження - Аналізувати взаємозв'язки між результатами опитування та фізикальних методів обстеження травної системи та ідентифікувати основні синдроми її ураження - Виконувати медичні маніпуляції з догляду за хворими та надавати долікарську допомогу при основних невідкладних станах при хворобах органів травлення та сечевиділення. 	7	1	4	2	2	Поточний контроль у вигляді виконання різноманитних завдань – тестів формату А, тестів з конструктивною побудовою відповіді тощо;
<p>4.1 Тема: Методи дослідження органів травлення. Розпитування. Основні скарги. Біль у животі, дисфагія, диспептичні явища (нудота, блювання, запор, пронос), метеоризм, кров у калі, схуднення, наявність глистів та їх члеників у калі. Огляд. Жовтяниця, телеангіектазії, печінкові долоні. Розширення вен на передній черевній стінці. Френікус-симптом, симптоми Ортнера і Мерфі. Пальпація органів черевної порожнини за методом Образцова-Стражеска. Методика пальпації кишечника, шлунка і печінки. Семіотика патологічних ознак при пальпації кишечника і печінки. Метод визначення флюктуації при асциті. Перкусія живота: визначення асцити, меж печінкової тупості, оцінка розмірів печінки за Курловим. Лабораторні дослідження при захворюваннях органів травлення: печінкові ферменти, білірубін крові, загальний білок і його фракції. Ультразвукова діагностика патології органів черевної порожнини. Ендоскопічні методи дослідження в гастроентерологічній практиці.</p> <p>Основні синдроми. Типові зміни слизової оболонки ротової порожнини, язика і зубо-щелепної системи при хворобах органів травлення. Особливості догляду за хворими з патологією органів травлення та надання першої допомоги.</p>						
<p>4.2 Тема: Методи дослідження органів сечовиділення.</p> <p>Розпитування. Основні скарги. набряки, ниркова колька, дизурія, поліоліго-, анурія, ніктурія, зміна кольору сечі. Загальний огляд. Пальпація нирок за методом Образцова-Стражеска. Методика пальпаторного дослідження нирок у положення стоячи та лежачи. Симптом постукування в поперековій ділянці. Загальний аналіз сечі. Бактеріологічне дослідження сечі. Аналізи сечі за Нечипоренком, Зимницьким. Біохімічні дослідження крові при патології нирок: сечовина, креатинін, загальний білок, холестерин. Ультразвукове і рентгенологічне дослідження при захворюваннях нирок і сечовивідних шляхів. Біопсія нирок. Основні синдроми. Типові зміни слизової оболонки ротової порожнини і зубо-щелепної системи при захворюваннях нирок. Методика збирання сечі для проведення її загального аналізу. Катетеризації сечового міхура м'яким катетером. Особливості догляду за хворими з патологією нирок і сечовивідних шляхів та надання першої допомоги.</p>						

<p>Змістовий модуль 5. Методи обстеження та інтерпретація лабораторних результатів при патології ендокринної системи, крові, опорно-рухового апарату та алергіях. Конкретні цілі: - Узагальнювати результати розпитування, фізикального та інструментального обстеження хворого з патологією системи крові, ендокринним захворюванням, патологією опорно-рухового апарату, алергіях та вирізняти основні симптоми та синдроми їх ураження - Ідентифікувати основні синдроми при захворюваннях кровотворної, ендокринної систем, опорно-рухового апарату, алергічних станах та пояснювати механізми їх розвитку - Тракувати зміни основних лабораторних показників при патології ендокринної, кровотворної систем, алергічних станах - Виконувати медичні маніпуляції з догляду за хворими та надавати долікарську допомогу при основних невідкладних станах</p>	12	3	6	3	2	Поточний контроль у вигляді виконання різноманітних завдань – тестів формату А, тестів з конструктивною побудовою відповіді тощо;
<p>5.1 Тема: Методи дослідження органів кровотворення. Розпитування. Основні скарги. Загальна слабкість, головний біль, гарячка, свербіння шкіри, геморагії на шкірі, кровотеча з носа, ясен, шлунка, матки, біль у лівому підребер'ї, біль у кістках. Загальний огляд. Зміни кольору шкіри та слизових оболонок ротової порожнини (блідість, почервоніння, жовтяниця, крововиливи). Зміни трофіки шкіри. Гарячка. Пальпація. Техніка пальпації лімфатичних вузлів. Семіотика лімфаденопатії. Техніка пальпації селезінки. Перкусія. Техніка перкусії селезінки. Семіотика спленомегалії. Болісність при перкусії по кістках. Нормальний склад крові. Морфологія крові. Еритроцити та їх патологічні форми. Мікро- і макроцити. Ретикулоцити. Колірний показник та його зміни: гіпер-, гіпохромія. Гематокритне число. Швидкість осідання еритроцитів. Лейкоцити. Лейкоцитарна формула. Лейкоцитоз, лейкопенія (нейтропенія). Тромбоцити. Тромбоцитопенія, тромбоцитопатії. Поняття про зсілість крові. Рекальцифікація плазми крові. Протромбиновий час. Пункція кісткового мозку і лімфатичних вузлів. Основні синдроми. Типові зміни слизової оболонки ротової порожнини при захворюваннях органів кровотворення. Особливості догляду за гематологічними хворими та надання першої допомоги.</p>						
<p>5.2 Тема: Методи дослідження ендокринної системи. Розпитування. Основні скарги. Спрага, поліурія, зміни апетиту і смаку, диссомнія, схуднення, ожиріння. Загальний огляд. Акремегалія, гігантизм, нанізм, кахексія, екзофтальм, діастема, бронзове забарвлення шкіри і слизових оболонок, потовщення і набряк шкіри, ксантоматоз, алопеція, аномальний розподіл підшкірної клітчатки. Пальпація щитоподібної залози. Допоміжні методи дослідження. Визначення в крові рівня глюкози, кальцію, фосфору, гормонів. Ультразвукове дослідження щитоподібної залози. Основні синдроми. Синдром порушення толерантності до глюкози. Синдром гіпоглікемії. Гипертіреоїдний і гипотіреоїдний синдроми. Гиперглікемічна, гиперосмолярна, молочнокисла, гипоглікемічна, гипертіреоїдна, гипотіреоїдна і надниркова коми. Особливості догляду за хворими з ендокринною патологією.</p>						

<p>5.3 Тема: Методи дослідження і семіотика проявів алергії.</p> <p>Поняття про алергію. Типи алергічних реакцій. Розпитування. Основні скарги: свербіння шкіри, пропасниця, набряк, висипи, пухирі, утруднене дихання, надсадний кашель, напади задухи, слабкість, почуття страху, головний біль, нудота, пропасниця. Алергологічний анамнез. Наявність астми. Огляд. Зміни шкіри у вигляді еритеми, кропивниці, локального набряку, осиплості голосу, утруднене та хрипле дихання, тахіпноє. Місця висипу, особливості, типи пухирів, їх колір, межі, консистенція. Лихоманка, набряк губ, повік, щік, статевих органів, язика, глотки, гортані. Порушення дихання та ковтання. Збільшення лімфатичних вузлів. Зміни слизових оболонок носа, очей - риніт, кон'юнктивіт. Епідермоліз. Сліди укусів комах, ін'єкцій. Варіанти перебігу в разі розвитку анафілактичного шоку. Порушення свідомості, колапс, шкірні висипні реакції, судоми. Біль у серці, животі - синдром (псевдо) "гострого живота". Алергія на стоматологічні матеріали та медикаменти.</p> <p>Методи лабораторної діагностики. Клінічні, алергологічні, імунологічні тести. Загальний аналіз крові. Еозинофілія. Визначення Т- та В-лімфоцитів. Алергічні діагностичні проби. Шкірні. Внутрішньошкірна (з алергеном). Елімінаційні проби - припинення контакту з алергеном. Ознаки алергії та імунних порушень з боку слизової оболонки ротової порожнини і зубощелепної системи. Особливості догляду за хворими. Надання першої допомоги при анафілактичному шоці, асфіксії при набряку гортані.</p> <p>Діагностика запальних та дегенеративних захворювань опорно-рухового апарату. Розпит системи опори та руху. Фізичні (огляд, перкусія, аускультация, пальпація) і додаткові (інструментальні, променеві, лабораторні, морфологічні) методи діагностики хвороб периферичних суглобів, хребта, м'язів і периартикулярних тканин. Гоніометрія. Дослідження синовіальної рідини. Суглобові синдроми (артритичний, артрозний). М'язовий синдром. Особливості догляду за хворими.</p>						
<p>Підсумковий контроль засвоєння модулю 2.</p>	4		2	2		<p>підсумковий модульний: -Тест-контроль -Контроль практичних навичок -Аналіз результатів інструментальних</p>
<p>РАЗОМ</p>	45/1,5	6	24	15	2	

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ З ПРОПЕДЕВТИКИ ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ

№з/п	Тема	Кількість годин
модуль 1: „Методи обстеження та основні симптоми і синдроми при захворюваннях внутрішніх органів в клініці внутрішніх хвороб”		
1.	Основні клінічні синдроми в пульмонології, гастроентерології та нефрології. Зміни в порожнині рота.	2
2.	Основні синдроми в кардіології. Основні синдроми в гематології. Зміни в порожнині рота.	2
3.	Основні клінічні синдроми в алергології та ендокринології. Зміни в порожнині рота.	2
ВСЬОГО годин з дисципліни		6

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ПРОПЕДЕВТИКИ ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ

№ з/п	Тема	Кількість годин
модуль 1: „Методи обстеження та основні симптоми і синдроми при захворюваннях внутрішніх органів в клініці внутрішніх хвороб”		
1.	Вступ до клініки. Медична етика та деонтологія. Охорона праці, техніка безпеки. Питання імунопрофілактики. Схема історії хвороби. Розпитування: скарги, анамнез захворювання, анамнез життя. Організація догляду за хворими терапевтичного профілю.	2
2.	Огляд хворого. Діагностичне значення. Догляд за хворими з порушеннями загального стану. Робота приймального і загальнотерапевтичного відділень. Особиста гігієна хворого. Профілактика пролежнів. Антропометрія. Термометрія. Типи гарячки. Особливості догляду за хворими з гарячкою.	2
3.	Методи дослідження органів дихання. Збір скарг, анамнезу, об’єктивне обстеження хворих з патологією дихання. Фізичні методи дослідження: перкусія та аускультация легень. Лабораторні та інструментальні методи дослідження органів дихання. Основні синдроми в пульмонології. Типові зміни слизової оболонки ротової порожнини при захворюваннях органів дихання. Догляд за пульмонологічними хворими. Перша допомога при асфіксії та гострої дихальної недостатності.	2
4.	Методи дослідження серцево-судинної системи. Розпитування хворого. Фізичні методи дослідження. Клінічна топографія. Перкусія серця. Фізичні методи дослідження судин. Характеристика пульсу. Методика вимірювання артеріального тиску за Коротковим (згідно з рекомендаціями ВООЗ).	2
5	Аускультация серця. Тони та шуми серця. Особливості догляду за кардіологічними хворими. Перша допомога при гіпертонічній кризі, раптовій зупинці кровообігу, серцевому нападі, непритомності, колапсі, гострому болю в ділянці серця.	2
6	ЕКГ. Лабораторні та інструментальні методи дослідження в кардіології. Основні синдроми. Типові зміни в ротовій порожнині при захворюваннях серцево-судинної системи.	2
7	Методи дослідження органів травлення. Збір скарг, анамнезу, об’єктивне обстеження хворих з патологією органів травлення. Допоміжні методи дослідження в гастроентерології. Основні синдроми. Зміни в ротовій порожнині при хворобах органів травлення. Особливості догляду за хворими та надання першої допомоги.	2
8	Методи дослідження органів сечовиділення. Збір скарг, анамнезу, об’єктивне обстеження хворих з патологією сечовидільної системи. Догляд за хворими та надання першої допомоги.. Допоміжні методи дослідження в нефрології. Основні синдроми в нефрології. Зміни в ротовій порожнині при захворюваннях сечостатевої системи.	2
9	Методи дослідження органів кровотворення. Збір скарг, анамнезу та об’єктивне обстеження хворих з патологією системи кровотворення. Допоміжні методи дослідження в гематології. Клінічна оцінка загального аналізу крові. Типові зміни слизової оболонки ротової порожнини при захворюваннях органів кровотворення. Особливості догляду за хворими та надання першої допомоги.	2
10	Методи дослідження ендокринної системи. Збір скарг, анамнезу, об’єктивне обстеження хворих з патологією ендокринної системи. Догляд за хворими. Допоміжні методи дослідження в ендокринології. Основні синдроми в ендокринології. Зміни в ротовій порожнині при хворобах ендокринної системи.	2
11	Методи дослідження і семіотика проявів алергії. Збір скарг, анамнезу, об’єктивне обстеження хворих з алергіями. Догляд за хворими. Допоміжні методи дослідження в алергології. Основні синдроми в алергології. Надання першої допомоги при анафілактичному шоці, асфіксії при набряку гортані. Діагностика запальних та дегенеративних захворювань опорно-рухового апарату. Суглобові синдроми (артритичний, артрозний). Особливості догляду за хворими.	2
12	Підсумковий контроль засвоєння модулю 1.	2
ВСЬОГО годин з дисципліни		24

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
З ПРОПЕДЕВТИКИ ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ

№ з/п	Тема	Кількість годин
модуль 1: „Методи обстеження та основні симптоми і синдроми при захворюваннях внутрішніх органів в клініці внутрішніх хвороб”		
1.	Пропедевтика внутрішньої медицини як введення в клінічну практику. Основні методи обстеження хворих в клініці внутрішніх хвороб: фізикальні, інструментальні, лабораторні. Основи біобезпеки та біоетики. Правові та медико-соціальні аспекти регулювання системи охорони здоров'я на засадах біоетики. Державне регулювання біомедичних втручань в організм людини, вакцінопрофілактика. Біоетичні проблеми демографічної кризи та шляхи її вирішення. Питання імунопрофілактики. Схема історії хвороби. Значення навичок у професійній діяльності лікаря. Організація і зміст догляду за хворими.	2
2.	Загальний огляд хворого. Діагностичне значення. Догляд за хворими з порушеннями загального стану.	1
3.	Методи дослідження органів дихання. Лабораторні та інструментальні методи дослідження органів дихання. Основні синдроми в пульмонології. Догляд за пульмонологічними хворими.	2
4.	ЕКГ. Лабораторні та інструментальні методи дослідження в кардіології. Основні синдроми.	2
5.	Методи дослідження органів травлення. Допоміжні методи дослідження в гастроентерології. Основні синдроми. Особливості догляду за хворими.	1
6.	Методи дослідження органів сечовиділення. Допоміжні методи дослідження в нефрології. Основні синдроми в нефрології. Догляд за хворими.	1
7.	Методи дослідження органів кровотворення. Допоміжні методи дослідження в гематології. Особливості догляду за хворими.	1
8.	Методи дослідження ендокринної системи. Допоміжні методи дослідження в ендокринології. Основні синдроми в ендокринології. Догляд за хворими.	1
9.	Методи дослідження алергії. Допоміжні методи дослідження в алергології. Основні синдроми в алергології. Діагностика запальних та дегенеративних захворювань опорно-рухового апарату. Суглобові синдроми (артритичний, артрозний). Особливості догляду за хворими.	2
10.	Підсумковий контроль засвоєння модулю 1.	2
	ВСЬОГО годин з дисципліни	15

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ
засвоєння модулю 1: „Методи обстеження та основні симптоми і синдроми при захворюваннях
внутрішніх органів в клініці внутрішніх хвороб”

1. Принципи медичної етики та деонтології у спілкуванні з хворими та співробітниками.
2. Внесок видатних вітчизняних клініцистів В.П.Образцова, Т.Г.Яновського, М.Д.Стражеска, В.М.Іванова, В.Х.Василенка, М.М.Губергриця в розвиток клінічної медицини.
3. Методологічні принципи діагностики внутрішніх захворювань.
4. Основні методи діагностики внутрішніх хвороб.
5. Схема розпитування обстежуваного. Основні структурні частини анамнезу.
6. Послідовність проведення загального огляду хворого.
7. Типи тілобудови та основні їх критерії.
8. Послідовність пальпації лімфатичних вузлів та характеристика отриманих даних.
9. Правила проведення огляду голови та шиї.
10. Особливості скарг, анамнезу та фізичного дослідження при хворобах органів дихання. Зміни слизової оболонки ротової порожнини. Основні синдроми. Догляд за цими хворими.
11. Особливості скарг, анамнезу та фізичного дослідження хворого із захворюваннями системи кровообігу. Ознаки з боку слизової оболонки ротової порожнини. Основні синдроми. Догляд за цими хворими.
12. Правила вимірювання артеріального тиску. Визначення систолічного та діастолічного тиску за методом Короткова.
13. Аналіз ЕКГ.
14. Особливості анамнезу та фізичні дослідження при хворобах органів травлення та гепатобіліарної системи. Ознаки з боку ротової порожнини. Основні синдроми. Догляд за цими хворими.
15. Роль лікаря-стоматолога в ранній діагностиці патології органів травлення.
16. Тактика медпрацівника при нападі болю в животі.
17. Особливості анамнезу, фізичне, лабораторне та інструментальне дослідження нирок і сечовидільної системи. Зміни слизової оболонки ротової порожнини. Основні синдроми. Догляд за цими хворими.
18. Роль лікаря-стоматолога в ранній діагностиці патології нирок та сечовидільної системи.
19. Особливості анамнезу, фізичного, лабораторного та інструментального дослідження при хворобах ендокринної системи. Характерні зміни обличчя, шиї та органів ротової порожнини. Основні синдроми. Догляд за цими хворими.
20. Роль лікаря стоматолога в ранній діагностиці патології ендокринних залоз та обміну речовин. Основні синдроми. Догляд за цими хворими.
21. Особливості анамнезу, фізичного, лабораторного, інструментального дослідження та догляду за хворими із захворюваннями системи крові. Зміни слизової оболонки ротової порожнини та шиї.
22. Роль лікаря-стоматолога в ранній діагностиці хвороб системи крові.
23. Особливості анамнезу, фізичного, лабораторного дослідження та догляду за хворими на алергоз.
24. Роль лікаря-стоматолога в ранній діагностиці алергозу.
25. Лабораторні та інструментальні дослідження при хворобах органів дихання.
26. Лабораторні та інструментальні дослідження при хворобах серцево-судинної системи.
- Лабораторні та інструментальні дослідження при хворобах органів травлення та гепатобіліарної системи.
27. Невідкладна долікарська допомога при асфіксії.
28. Невідкладна долікарська допомога при колапсі, анафілактичному шоку.
29. Невідкладна долікарська допомога при раптовій зупинці кровообігу. Методика серцево-легеневої реанімації.
30. Невідкладна долікарська допомога при шлунково-кишковій кровотечі.
31. Невідкладна долікарська допомога при нападі гострого болю у грудях.
32. Невідкладна долікарська допомога при масивній крововтраті.
33. Невідкладна долікарська допомога при комі та судоммах.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК для підсумкового контролю
засвоєння модулю 1: „**Методи обстеження та основні симптоми і синдроми при захворюваннях
внутрішніх органів в клініці внутрішніх хвороб**”

1. Провести розпитування хворого. Зробити висновок щодо отриманих анамнестичних даних.
2. Провести розпитування хворого із патологією легень. Визначити основні симптоми.
3. Провести розпитування хворого із патологією серцево-судинної системи. Визначити основні симптоми.
4. Провести розпитування хворого із патологією шлунково-кишкового тракту. Визначити основні симптоми.
5. Провести загальний огляд показового хворого. Визначити провідні симптоми.
6. Провести огляд голови та шиї показового хворого. Визначити клінічне значення симптомів асиметрії обличчя, слизової оболонки порожнини рота, лімфаденопатії, набрякового синдрому, наявності елементів ураження на шкірі та слизовій оболонці порожнини рота, наявності щільних дефектів обличчя.
7. Провести огляд тулуба та кінцівок показового хворого. Визначити клінічне значення симптомів.
8. Провести огляд грудної клітки хворого із бронхо-легеневою патологією, оцінити статичні ознаки.
9. Провести огляд передсерцевої ділянки, визначити клінічне значення симптомів.
10. Провести огляд живота, визначити клінічне значення симптомів.
11. Провести пальпаторне дослідження грудної клітки визначити клінічне значення симптомів.
12. Провести пальпаторне дослідження лімфовузлів, оцінити результати.
13. Провести пальпаторне дослідження щитовидної залози, оцінити отримані дані.
14. Провести пальпаторне дослідження пульсу, визначити клінічне значення симптомів.
15. Провести пальпаторне дослідження передсерцевої ділянки, визначити клінічне значення симптомів.
16. Провести пальпацію живота, визначити клінічне значення симптомів.
17. Провести пальпаторне дослідження печінки, визначити клінічне значення симптомів.
18. Провести пальпаторне дослідження селезінки, визначити діагностичне значення симптомів.
19. Провести пальпаторне і перкуторне дослідження нирок, визначити діагностичне значення симптомів.
20. Визначити нижню межу шлунка, оцінити отримані дані.
21. Визначити наявність рідини у черевній порожнині, дати клінічну оцінку.
22. Промивати шлунок, кишечник.
23. Провести вимірювання артеріального тиску на верхніх кінцівках, оцінити отримані дані.
24. Провести вимірювання артеріального тиску на нижніх кінцівках, оцінити отримані дані.
25. Провести перкусію легень, визначити клінічне значення симптомів.
26. Провести перкуторне дослідження серця, дати клінічну оцінку.
27. Методом перкусії визначити ширину судинного пучка, оцінити отримані дані.
28. Методом перкусії визначити межі печінки, оцінити діагностичне значення симптомів.
29. Методом перкусії визначити межі селезінки, дати клінічну оцінку.
30. Провести аускультацию легень, дати клінічну оцінку.
31. Провести аускультацию артерій, визначити діагностичне значення симптомів.
32. Провести аускультацию серця, (тонів, сістолічних та діастолічних шумів), дати клінічну оцінку.
33. Проаналізувати ЕКГ хворого з різноманітною патологією.
34. Визначити синдроми ущільнення легеневої тканини, наявності рідини або повітря в плевральній порожнині, діагностувати синдром бронхіальної обструкції, задухи та асфіксії.
35. Визначити провідні синдроми патології серцево-судинної системи (біль в ділянці серця, аритмії, артеріальна гіпертензія, синдроми ураження міокарду (ревматизм), клапанного апарату (інфекційний ендокардит, вади серця).
36. Визначити провідні синдроми органів травлення (абдоміналії) та гепатобіліарної системи (жовтяниця).
37. Визначити провідні синдроми сечевидільної системи.
38. Визначити провідні синдроми ендокринної системи (гіпо- гіпертиреозу, порушення толерантності до глюкози).
39. Визначити провідні синдроми кровоутворення (анемії, геморагічний синдром, гемофілія, лейкози, тромбоцитопенічна пурпура)
40. Визначити провідні синдроми у хворими на алергоз.
41. Визначити синдроми артрозу та артрити.
42. Вміти надати першу допомогу при асфіксії та гострій дихальній недостатності.

43. Вміти надати першу допомогу при гіпертонічній кризі, раптовій зупинці кровообігу, серцевому нападі, непритомності, колапсі, гострому болю в ділянці серця.
44. Вміти надати першу допомогу при гострій кровотечі.
45. Вміти надати першу допомогу при анафілактичному шоці, набряку Квінке, асфіксії при набряку гортані.
46. Вміти надати першу допомогу ендокринних прекоматозних та коматозних станів, колапсу, судомах, гостром отруєнні.

ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література:

1. Синяченко О.В., Ігнатенко Г.А. Пропедевтика внутрішніх хвороб в рисунках, схемах, таблицях.- Донецьк: Донеччина, 2003.-548с.
2. Пропедевтика внутрішніх хвороб. Навчальний посібник для студентів стоматологічних факультетів / За ред. М. С. Расіна. - Полтава, 2005. - 234 с
3. Пропедевтика внутрішніх хвороб з доглядом за хворими / За заг. ред. Єпішина А.В. - Тернопіль: Укрмедкнига, 2001. -768с.
4. Пропедевтика внутрішніх хвороб / За ред. Ю. І. Децика. - К.: Здоров'я, 1998. - 504 с
5. Яворський О.Г., Ющик Л.В. Пропедевтика внутрішніх хвороб у запитаннях і відповідях. К.: "Здоров'я", 2003.
6. Пропедевтика внутрішніх хвороб / Под ред. В.Х.Василенко и А.Л.Гребенева.-М.: Медицина, 1989.512с.
7. Данілевський М. Ф., Несин О. Ф., Рахній Ж. І. Захворювання слизової оболонки порожнини рота.-К.: Здоров'я, 1998.-С. 218-314.
8. Гребенёв А. Л., Шептулин А. А. Основы общего ухода за больными: Учебное пособие. -М.: Медицина, 1991. - 256 с.
9. Нетяженко В. З., Сьоміна А. Г., Присяжнюк М. С. Загальний та спеціальний догляд за хворими. - К.: Здоров'я, 1993. - 304 с
- 10.Методичні розробки для аудиторної та самостійної роботи студентів.

Додаткова література:

1. Василенко В.Х. Введение в клинику внутренних болезней.-М.: Медицина, 1985.
2. Основы медичних знань та методи лікування за Девідсоном (т.1-2) - пер. с англ., Київ:"Кобза",1994.
3. П.Грандо А.А., Грандо С.А. Врачебная этика и деонтология. - К: Здоров'я, 1994.
4. Дзяк Г.В., Хомазюк Т.А., Нетяженко В.З. Основы диагностики внутренних хвороб (довідник). - Дн-ск, видавництво ДДМА, 2001.
5. Струтынский А.В., Баранов А.П., Ройтберг Г.Е., Гапоненков Ю.П. Основы семиотики заболеваний внутренних органов: Атлас.-М.: РГМУ, 1997.-224с.
6. Гребенев А.Л. Пропедевтика внутренних болезней.-М.: Медицина, 1995.-592с.
7. Банченко Г. В., Максимовский Ю. М., Гришин В. М. Язык - «зеркало» организма. - М., 2000.-С. 218-306.
8. Нетяженко В. З., Присяжнюк М. С., Шинин Ю. В., Поскрипко А. М. Термінологічний посібник з пропедевтики внутрішніх хвороб. - К., 1993. - 75 с